

Early Head Start: een literatuuronderzoek naar de algemene en specifieke werkzame elementen

Student: M. Visser (S3735540)

Begeleider: E. Kamphorst
2° beoordelaar: A. Sluiter-Oerlemans

Rijksuniversiteit Groningen
Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen
Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen
Juni 2022

Early Head Start and its Key Elements

In this literature review the key elements of the program Early Head Start (EHS) were investigated. Early Head Start is a program that is specifically meant for families with a lower income. The program is based on the bio-ecological theory from Bronfenbrenner. Several studies already showed that Early Head Start is an effective program. However, there has not been written a lot about the elements that make Early Head Start into a working program. The reason it is important to have knowledge about the key elements, is so that the program can be implemented even more effectively. On the basis of 7 qualitative and 14 quantitative studies there is attempted to link the key elements from Early Head Start to the theoretical framework of general and specific key elements. In the result section of this research appears that there is not a lot of knowledge available about specifically the key elements from Early Head Start. There has been found one general and one specific key element the EHS program has. Beside this, there is given a further description on de effective results Early Head Start has in the domains of the development of the child and the family functioning. There have already been found several positive outcomes on different aspects in these domains. Because quite a few studies have shown positive effects on the same aspects within the domains, there has been found great evidence for effectiveness of the Early Head Start Program. The biggest recommendation for future research that emerges from this literature review is that there should be more attention for the elements that ensure Early Head Start to be an effective program.

Early Head Start en Zijn Werkzame Elementen

De ontwikkeling van jonge kinderen is ontzettend belangrijk, waarbij voornamelijk de eerste drie jaar van het kind van cruciaal belang zijn (WHO, 2018a). In de eerste drie jaar van het leven van een kind vindt namelijk een snelle groei en ontwikkeling plaats. Ervaringen, zowel positief als negatief, in de vroege kinderjaren hebben een invloed op de ontwikkeling van de hersenen (Robinson et al., 2016). Daarnaast hebben deze ervaringen een invloed op het leren, de gezondheid, het gedrag en latere sociale relaties van het kind. De ervaringen van het kind in de vroege kinderjaren hebben effecten voor de rest van de kindertijd, maar de effecten gaan ook door tot aan de volwassenheid. Om deze reden lijken preventieve en stimulerende interventies in de vroege kinderjaren voordelen te hebben voor het kind, zowel nu als op latere leeftijd (WHO, 2018a; WHO 2018b). Deze preventieve en stimulerende interventies worden ook wel uitgevoerd in de vorm van voorschoolse onderwijsprogramma's. Ondanks al het bewijs dat voorschoolse programma's bevorderlijk zijn voor de ontwikkeling van jonge kinderen, is het zo dat niet alle gezinnen met een lager inkomen toegang hebben tot goede en betaalbare programma's (Halle et al., 2019). Hierdoor kunnen deze kinderen niet deelnemen aan veel van de voorschoolse programma's, terwijl uit onderzoek blijkt dat juist deze kinderen een groter risico lopen op een groeiachterstand en suboptimale ontwikkeling (Robinson et al., 2016). Deze kinderen zouden er dus veel baat bij kunnen hebben om te participeren in een voorschools programma (Robinson et al., 2016).

Een programma waar kinderen uit gezinnen met een lager inkomen wel aan kunnen deelnemen, is Early Head Start (EHS). Dit Amerikaanse programma wordt door de overheid gefinancierd en wordt daarmee specifiek aangeboden aan de doelgroep van kinderen tot drie jaar en zwangere vrouwen in gezinnen met een laag inkomen (Halle et al., 2019). Het doel van EHS is om de ontwikkeling van kinderen en het gezinsfunctioneren te bevorderen en ouders te ondersteunen bij het ouderschap (Early Childhood Learning & Knowledge Center, 2020; U.S. Department of Health and Human Services, 2002). Bij de uitvoering van de diensten binnen het programma is er sprake van een afstemming op de behoeften van het kind en het gezin. Het programma kan in drie vormen uitgevoerd worden, namelijk een thuis-gebaseerd programma, een centrum-gebaseerd programma of een gecombineerd programma. De vorm waarin het programma wordt uitgevoerd, wordt bepaald aan de hand van de behoeften van het gezin (U.S. Department of Health and Human Services, 2002).

De diensten binnen EHS zijn erop gericht positieve uitkomsten in vier domeinen op te leveren, namelijk de ontwikkeling van het kind, de gezinsontwikkeling, gemeenschapsvorming en personeelsontwikkeling (U.S. Department of Health and Human

Services, 2000). Deze domeinen sluiten aan bij het conceptuele model van vijf doelstellingen van Head Start (U.S. Department of Health and Human Services, 1998; U.S. Department of Health and Human Services, 2002). Head Start is de ‘oudere broer of zus’ van Early Head Start. Head Start is bedoeld voor dezelfde doelgroep als EHS, maar dan voor kinderen van 3 tot 5 jaar. Head Start is al eerder dan EHS opgericht en EHS volgt daardoor hetzelfde conceptuele model (U.S. Department of Health and Human Services, 1998). Het conceptuele model is voor te stellen in de vorm van een piramide en volgt dus vijf doelstellingen. De eerste twee doelstellingen, in de top van de piramide, gaan over de resultaten die het programma beoogd te behalen. De laatste drie doelstellingen, de onderste lagen van de piramide, gaan over processen die nodig zijn om de eerste twee doelstellingen te behalen. Het behalen van deze vijf doelstellingen is een voorwaarde voor het succes van het programma op het kind en het gezin (U.S. Department of Health and Human Services, 1998).

Bij doelstelling één gaat het om het verbeteren van de gezonde groei en ontwikkeling van het kind. Dit doel sluit aan bij het domein van de ontwikkeling van het kind, waarbinnen het gaat om de ondersteuning van de fysieke, sociale, emotionele, cognitieve en taalontwikkeling (U.S. Department of Department of Health and Human Services, 2000). Hiervoor is educatie aan het kind en een positieve ouder-kindrelatie van belang. De tweede doelstelling draait om het versterken van het gezin en dan met name de ouders als primaire verzorgers. Dit doel past bij het domein van de gezinsontwikkeling, waarbij het draait om het verbeteren van het gezinsfunctioneren. Hiervoor moet het gezin doelen voor zichzelf en voor hun kind, met hulp van de EHS-professional, kunnen opstellen. Op basis van deze geïndividualiseerde doelen en de behoeften van het gezin wordt het programma gepersonaliseerd. Hierbij kan ingezet worden op ouderschap, opvoeding, relatie met het kind, de thuisomgeving, ouderbetrokkenheid en economische zelfredzaamheid. Doelstelling drie gaat over het voorzien van onderwijs, gezondheids- en voedingsdiensten voor het kind en doelstelling vier gaat erover dat gezinnen aan diensten in de gemeenschap bijdragen zodat ze een netwerk verder kunnen opbouwen. Deze twee doelen passen bij het domein van de gemeenschapsvorming. Hierbij gaat het om ondersteuning van de gemeenschap waarin het gezin leeft en het kind opgroeit. Het kan gaan om verbetering van de kwaliteit van de kinderopvang of om de verbinding van het gezin met diensten in de gemeenschap die gezinnen met jonge kinderen ondersteunen. Tot slot gaat het er bij doelstelling vijf om dat het programma goed opgeleide professionals moet hebben die ouders bij besluitvorming betrekken. Dit sluit aan bij het domein van de personeelontwikkeling, waarbinnen het gaat om de kwaliteit van de professional die het programma uitvoert. Daarbij gaat het om de relatie

tussen de professional met het gezin en het kind, maar ook om professionele ontwikkeling in de vorm van training en supervisie van de professional (U.S. Department of Health and Human Services, 1998; U.S. Department of Health and Human Services, 2000; U.S. Department of Health and Human Services, 2002).

Verder is Early Head Start gebaseerd op de ecologische theorie van Bronfenbrenner (Bronfenbrenner, 1979). Bronfenbrenner was een van de mede-oprichters van het Head Start programma en zijn ecologische theorie heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van het programma (Tudge et al., 2017). Binnen zijn theorie gebruikt Bronfenbrenner een raamwerk van vijf systemen, namelijk het micro-, meso-, exo-, macro- en chronosysteem. De systemen staan altijd in interactie met elkaar staan en beïnvloeden het individu. Daarnaast dragen proximale processen, zoals de interactie tussen een individu en zijn of haar omgeving, bij aan de ontwikkeling van het individu (Bronfenbrenner & Morris, 2006). Het microsysteem is de directe omgeving en interpersoonlijke relaties van het individu, zoals de ouders of andere gezinsleden. In het mesosysteem draait het om de interacties tussen de aspecten en personen binnen het microsysteem, bijvoorbeeld de interactie tussen ouders en de school van het kind. Ten derde is het exosysteem de indirecte omgevingen of contacten van het individu waarbij de invloeden binnen het exosysteem invloed hebben op het individu, zoals het werk van de ouders die invloed hebben op hun stemming en hoe ze op het individu reageren. Het macrosysteem zijn bepaalde patronen, normen en waarden binnen een bepaalde cultuur, zoals de wetten in een land. Tot slot houdt het chronosysteem in dat de verschillende systemen over de tijd heen kunnen veranderen (Bronfenbrenner, 1979).

Het ecologisch model is terug te vinden in het algemene doel, namelijk de ontwikkeling van kinderen en het gezinsfunctioneren bevorderen, en de vijf doelstellingen van Early Head Start. Het is bij de uitvoer van het EHS programma van belang dat de verschillende systemen, zoals die beschreven zijn volgens de theorie van Bronfenbrenner, goed functioneren en op elkaar afgestemd zijn. Binnen Early Head Start is er daarom ook aandacht voor het kind als individu, het gezin, maar ook het netwerk en de gemeenschap om het gezin heen (U.S. Department of Health and Human Services, 1998).

Doordat Early Head Start wordt aangeboden aan kinderen tot drie jaar, kan het gezien worden als voorschools programma (Halle et al., 2019). Uit onderzoek blijkt dat goede voorschoolse programma's in zijn algemeenheid onder andere positief bijdragen aan taal-, lees- en rekenvaardigheid van kinderen (Yoshikawa et al., 2013). Deze positieve bijdragen zijn zowel op de korte als de lange termijn te zien. Daarnaast blijkt dat de invloed het grootst is voor kinderen uit gezinnen met een lager inkomen. Om een positieve bijdrage te bereiken

en ervoor te zorgen dat er geprofiteerd kan worden van de voordelen van voorschoolse programma's, door zowel het kind als het gehele gezin, is het van belang dat de programma's van goede kwaliteit zijn (Yoshikawa et al., 2013). Om erachter te komen of programma's van goede kwaliteit zijn, kan er gekeken worden naar kernelementen, ook wel werkzame elementen (Blase & Fixen, 2013). Kernelementen van een programma kunnen bijdragen aan de kwaliteit en aan de werkzaamheid van een programma. Dit laatste houdt in dat ze bijdragen aan het behalen van gewenste resultaten. Een duidelijke omschrijving van het programma en daarbij van de werkzame elementen is nodig om het programma op de juiste manier te implementeren. De werkzame elementen zijn bedoeld om een positieve invloed te hebben op de uitvoering van het programma en daarbij de kans op gewenste resultaten voor de langere termijn te vergroten (Blase & Fixen, 2013). Volgens het raamwerk van Van Yperen et al. (2015) kunnen werkzame elementen ingedeeld worden in algemene werkzame factoren en specifieke werkzame factoren.

Algemeen werkzame factoren worden ook wel non-specifieke werkzame factoren genoemd. Het gaat hierbij om factoren die onafhankelijk van het doel, de doelgroep en het soort programma effectief blijken en bijdragen aan het gewenste resultaat (Van Yperen et al., 2015). Doordat de algemeen werkzame factoren onafhankelijk van het soort programma effectief blijken, kunnen deze factoren bij verschillende interventies of programma's voorkomen (Van Yperen, Van der Steege, Addink & Boendermaker, 2010). Voorbeelden van algemeen werkzame factoren zijn de kwaliteit van de relatie tussen de cliënt en de professional, een goede structurering van het programma, goede aansluiting bij de hulpvraag van de cliënt, professionaliteit en werkomstandigheden van de behandelaar. Het gaat dus gedeeltelijk om factoren op het niveau van de organisatie, zoals de structurering van de interventie. Aan de andere kant gaat het om factoren rondom de kwaliteit van de professional, zoals de relatie tussen de cliënt en de professional (Van Yperen, 2010; Van Yperen et al., 2010).

Aan de andere kant bestaan er specifiek werkzame factoren. Deze factoren zijn wel afhankelijk van het doel, de doelgroep en het soort programma. De specifiek werkzame factoren worden ingezet om de werkzaamheid van een programma te waarborgen en om ervoor te zorgen dat gewenste resultaten behaald kunnen worden (Van Yperen et al., 2015). Bij specifiek werkzame factoren kan het gaan om factoren voor de werksoort en om factoren voor de doelgroep. Bij de factoren voor de werksoort gaat het om factoren die binnen het programma effectief lijken te zijn voor de uitvoering ervan, bijvoorbeeld het aantal sessies of bepaalde technieken of aanpakken binnen het programma. Voor factoren voor de doelgroep

geldt dat er factoren zijn die, ongeacht het programma of de werksoort van het programma, van belang lijken te zijn om de doelgroep te kunnen helpen of ondersteunen. Het kan hierbij bijvoorbeeld gaan om het soort hulp dat de doelgroep nodig kan hebben of bepaalde onderwerpen die voor de doelgroep behandeld moeten worden binnen de interventie (Van Yperen, 2010; Van Yperen et al., 2015).

Al met al blijkt dat het van belang is om de werkzame elementen van een programma te bepalen. Met een overzicht van de algemeen en specifiek werkzame factoren van een programma is het mogelijk om effectiever in te zetten op deze elementen. Als een programma optimaal gebruik kan maken van de werkzame elementen die ze hebben, kunnen gewenste resultaten behaald blijven worden (Blase & Fixen, 2013). Er zijn al verschillende reviews geweest waarin Early Head Start onderzocht is. In deze reviews wordt echter veelal informatie gegeven over de resultaten die participatie aan Early Head Start opleveren. In onderzoek van Howard et al. (2009) blijkt bijvoorbeeld dat er positieve resultaten zijn voor de cognitieve vaardigheden van kinderen en dat er een verbetering was in de thuisomgeving. Verder bleek uit een review van Chaudry en Sandstorm (2020) dat er positieve resultaten gevonden zijn voor het sociaal-emotioneel functioneren. Hieruit komt dus naar voren dat de resultaten van het Early Head Start goed zijn. Aangezien het programma goede resultaten oplevert voor zowel het kind als het gezin en daarnaast ook doelstellingen behaald worden, kan gesteld worden dat het programma effectief is (Van Yperen, 2010). Een review over welke elementen van het programma bijdragen aan deze goede resultaten ontbreekt echter nog. Als er een overzicht komt van de werkzame elementen van EHS, kan hier nog effectiever op ingezet worden (Bauman et al., 1991). Het doel van het huidige onderzoek is dan ook om de werkzame elementen van Early Head Start te onderzoeken. De vraag die in dit onderzoek beantwoord zal worden, is: ‘Welke werkzame elementen van Early Head Start helpen om de ontwikkeling van de kinderen die onder de doelgroep van EHS vallen en het gezinsfunctioneren te bevorderen?’. Er wordt hierbij gefocust op de elementen die werkzaam zijn voor het kind en voor het hele gezin.

Methode

Onderzoeksonwerp

Voor dit onderzoek is een systematische literatuurreview uitgevoerd. Hierbij is een overzicht gegeven van kennis die reeds bekend is over de werkzame elementen van Early Head Start (Newman & Gough, 2019).

Deze systematische review heeft de richtlijnen van de Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analysis (PRISMA) gevolgd (Page et al., 2021). Hiermee is

geprobeerd om de rapportage van de gevonden literatuur zo duidelijk en transparant mogelijk weer te geven en bij te houden.

Zoekstrategie

Om te onderzoeken wat de werkzame elementen van het programma Early Head Start zijn, is literatuur gezocht via ERIC, PsycInfo, MEDLINE en SocINDEX.

De zoekslag omvatte zoektermen die te maken hebben met het Early Head Start programma (zoals Early Head Start of EHS) en met de effectiviteit of uitkomsten van het programma (zoals effectiveness of outcomes of program evaluation).

Aangezien er in dit onderzoek gekeken is naar Early Head Start, moest de zoekslag dit ten eerste omvatten. Daarnaast is er in dit onderzoek gekeken naar de werkzame elementen van EHS, waardoor er in de zoekslag ook termen terug moesten komen waarmee dit naar boven zou kunnen komen. Om zo breed mogelijk te kijken is er gekozen om termen op te nemen waarmee artikelen naar boven zouden komen waarin de effectiviteit of uitkomsten van EHS besproken zijn. In het artikel van Blase en Fixen (2013) is gekeken wat voor termen er naar voren kwamen rondom het thema werkzame elementen. Termen hiervan zijn in de zoekslag toegevoegd, zoals ‘core component*’. Daarnaast werd er gebruik gemaakt van de thesaurus binnen Eric en PsycInfo (EBSCOhost, z.d. -a; EBSCOhost, z.d. -b). Hiermee werden synoniemen en suggesties voor zoektermen gegeven die te maken hebben met effectiviteit en uitkomsten, zoals ‘effective*’ of ‘evaluation’.

In de zoekslag kwam niets voor over de populatie van dit onderzoek. De reden hiervoor was dat er naar de hele populatie van Early Head Start gekeken werd, dus alle gezinnen en kinderen die in aanmerking kwamen voor EHS of die geparticipeerd hebben in EHS. Ook kwamen er in de zoekslag geen uitkomstmaten, zoals specifieke domeinen, voor. Hiervoor werd gekozen omdat er in dit onderzoek gekeken werd naar de domeinen van de ontwikkeling van het kind en het gezinsfunctioneren. Aangezien Early Head Start zich altijd op beide domeinen richt, was het niet nodig dit in de zoekslag te verwerken.

Nadat de zoekopdracht was uitgevoerd, werd er in iedere database aangegeven alleen Engelstalige literatuur te tonen. Daarnaast werd aangegeven alleen peer-reviewed artikelen weer te geven die tussen 1995 en nu gepubliceerd werden. Er werd voor 1995 gekozen aangezien dat het jaar is waarin Early Head Start voor het eerst werd geïmplementeerd (U.S. Department of Health and Human Services, 2000).

Zoekslag

De zoekslag werd uitgevoerd op 18 april 2022 in de databases ERIC, PsychInfo, MEDLINE en SocINDEX. Deze uiteindelijke zoekslag zag er als volgt uit: (“Early head start”

OR ehs) AND (effective* OR efficiency OR evidence OR outcome measures OR evaluation OR outcome* OR core component* OR efficacy OR success* OR work*). In alle databses werd dezelfde zoekslag gebruikt.

Bij de zoekslag in ERIC werden 126 artikelen gevonden. In PsycInfo waren dit 379 artikelen, in MEDLINE waren dit 820 artikelen en in SocINDEX waren dit 70 artikelen. In totaal werd er met de zoekslag dus 1395 artikelen gevonden.

In- en Exclusiecriteria

Om te bepalen of studies geschikt waren om opgenomen te worden in dit literatuuronderzoek, werden er vooraf in- en exclusiecriteria opgesteld.

Artikelen werden geïncludeerd als er onderzoek gedaan werd naar het programma Early Head Start. Als er niet gekeken werd naar Early Head Start, maar alleen naar Head Start of naar een hele andere interventie, werd de studie geëxcludeerd. Daarnaast moesten er, om geïncludeerd te worden, elementen naar voren komen die werkzaam leken te zijn of waaruit werkzaamheid bleek. Als er in de artikelen niks besproken werd hierover, werd het artikel geëxcludeerd. Verder werden artikelen geïncludeerd als er werkzame elementen naar voren kwamen die betrekking hadden op de ontwikkeling van kinderen of die betrekking hadden op het gezinsfunctioneren. Wat betreft de ontwikkeling van het kind wordt gekeken of er in het artikel gekeken wordt naar de fysieke, sociale, emotionele, cognitieve of taalontwikkeling (U.S. Department of Health and Human Services, 2000). Wat betreft het gezinsfunctioneren wordt gekeken of er gesproken wordt over aspecten als ouderschap, relatie met het kind, ouderbetrokkenheid of de thuisomgeving (U.S. Department of Health and Human Services, 2000). Ook werden artikelen alleen geïncludeerd als er naar Early Head Start als losse interventie gekeken werd. Als Early Head Start in combinatie met een andere interventie was onderzocht, werd het artikel geëxcludeerd.

Artikelen werden alleen geïncludeerd als ze in het Engels geschreven waren en peer reviewed waren. Bij peer reviewed gaat het erom dat de artikelen beoordeeld en gevalideerd zijn door vakgenoten (Sowards, 2015). Verder moesten de artikelen beschikbaar zijn als volledige tekst en moesten ze na 1995 gepubliceerd zijn. Artikelen werden geëxcludeerd als er sprake was van een single case study of als er sprake was van een review.

Studie Selectie en Data-Extractie Procedure

Vooraf aan de screeningsprocedure werd er een protocol opgesteld, waarin vermeld werd wanneer studies geëxcludeerd werden. Dit protocol werd opgesteld aan de hand van de in- en exclusiecriteria. Het uiteindelijke protocol is terug te vinden in tabel 1 (zie bijlage 1).

Om bij de zoekslag de zoekresultaten al te beperken, werd in de databases als filter al ingevoerd dat de artikelen Engelstalig en peer-reviewed moesten zijn en beschikbaar moesten zijn als volledige tekst. Ook werd hierbij al ingevoerd dat de artikelen tussen 1995 en 2022 gepubliceerd moesten zijn. Wel werden deze criteria nog gecontroleerd bij de titel en abstract screening. De artikelen werden op de overige criteria van het protocol eerst beoordeeld bij de titel en abstract screening en vervolgens nog een keer bij de screening van de volledige tekst. Volledige tekst screening was met name nodig bij het inclusie criterium dat een studie werkzame elementen of effect sizes voor Early Head Start moest bevatten die betrekking hadden op de ontwikkeling van kinderen of het gezinsfunctioneren. Deze criteria waren namelijk niet altijd goed te beoordelen tijdens de titel en abstract screening.

De screening van de titel en de abstract is gedaan in het programma Rayyan (Ouzzani et al., 2016). Allereerst werden duplicaten eruit gehaald en vervolgens werd door twee onderzoekers onafhankelijk een screening gedaan. De artikelen die de twee onderzoekers verschillend beoordeeld hadden, werden besproken. Verschillen in mening over de beoordeling van een studie werd opgelost door overleg te voeren en uiteindelijk tot een consensus te komen. Op deze manier werd van alle artikelen titel en abstract screening gedaan en werd bepaald welke artikelen werden meegenomen voor fulltext screening. Bij de fulltext screening heeft er weer onafhankelijk screening plaatsgevonden van de twee onafhankelijke onderzoekers. Hierbij is dieper in de studies ingegaan en nog beter gekeken of de studies relevant zouden kunnen zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag, of dat ze toch geëxcludeerd werden. Aan het begin van deze fase werd aan het protocol nog toegevoegd dat een artikel geëxcludeerd werd als Early Head Start onderzocht werd in combinatie met de tandheelkundige of orale gezondheid. Ook bij de screening van de volledige tekst heeft er overleg plaatsgevonden tussen de twee onderzoekers en is bij meningsverschillen net zo lang gediscussieerd totdat er overeenstemming was over inclusie of exclusie.

Wat betreft data-extractie werd tijdens het screenen van de volledige tekst al enige informatie genoteerd over bepaalde studiekenmerken. Het ging hierbij om zaken zoals het onderzoeksdesign, of het ging om een kwalitatief of kwantitatieve studie, het doel van de studie en eventuele effect groottes.

Kwaliteitsassessment

Om de kwaliteit van de geïncludeerde studies te bepalen is er een kwaliteitsassessment gedaan. Hiervoor is gebruik gemaakt van de QualSyst (Kmet, Lee & Cook, 2004). De reden dat er voor dit instrument is gekozen, is aangezien er in dit onderzoek zowel kwalitatieve als kwantitatieve studies verwerkt werden en dit instrument voor beide soorten onderzoek een

aparte checklist had. Daarnaast werd dit instrument specifiek ontwikkeld voor systematische reviews waarin zowel kwalitatieve als kwantitatieve studies in verwerkt werden (Kmet et al., 2004).

De QualSyst omvat een checklist voor het beoordelen van de kwaliteit van kwantitatieve studies en een checklist voor het beoordelen van de kwaliteit van kwalitatieve studies (Kmet, Lee & Cook, 2004). De checklist voor kwantitatieve studies had 14 items waarbij de items de scores 'ja' (2), 'gedeeltelijk' (1), 'nee' (0) of 'niet te beoordelen' konden krijgen. De checklist voor kwalitatieve studies had 10 items waarbij de items de scores 'ja' (2), 'gedeeltelijk' (1) of 'nee' (0) konden krijgen. Voor beide checklisten kregen de items scores toegekend aan de hand van de mate waarin er aan een criterium werd voldaan. In tabel 2 en 3 (zie bijlage 2 en 3) zijn deze checklisten terug te vinden. Tabel 2 (zie bijlage 2) bevat de checklist voor de kwaliteitsbeoordeling van de kwalitatieve artikelen en tabel 3 (zie bijlage 3) die van de kwantitatieve artikelen. De uiteindelijke kwaliteit van zowel de kwantitatieve als kwalitatieve artikelen werd berekend door middel van een formule waarbij de scores van de items bij elkaar werden opgeteld en dit vervolgens te delen door de hoogst mogelijke score. De hoogst mogelijke score was hierbij afhankelijk van de gebruikte checklist (Kmet, Lee & Cook, 2004).

De uitkomsten van de kwaliteitsassessment werden gebruikt om te bepalen of een artikel geïnccludeerd of geëxcludeerd werd binnen deze review. Hiervoor werd er voor kwantitatieve en kwalitatieve studies een drempel aangehouden (Maharaj & Harding, 2016). Als een artikel boven deze drempel uitkwam bij het kwaliteitsassessment, werd deze geïnccludeerd. Als een artikel onder deze drempel uitkwam, was de kwaliteit te laag en werd het artikel geëxcludeerd. Voor kwalitatieve artikelen gold een drempelwaarde van .55. Alle artikelen die een kwaliteitsbeoordeling van .55 of hoger kregen, werden geïnccludeerd binnen de review. Voor de kwantitatieve artikelen was er een drempelwaarde van .75, waarbij alleen artikelen die een kwaliteitsbeoordeling van .75 of hoger kregen werden geïnccludeerd (Maharaj & Harding, 2016).

De kwaliteitsassessment is uitgevoerd door twee onafhankelijke beoordelaars. Bij grote verschillen in kwaliteitsbeoordeling heeft er overleg plaatsgevonden en is gekeken waar deze verschillen vandaan kwamen.

Data-Analyse

Alle artikelen die bij de kwaliteitsbeoordeling boven de drempelwaarde uitkwamen, werden meegenomen binnen de review. Bij de data-analyse werden alle geïnccludeerde artikelen dan ook verder geanalyseerd. Hierbij werd gebruik gemaakt van het raamwerk van

Van Yperen, et al. (2015). In alle geïncludeerde artikelen werd nauw onderzocht of er elementen waren waaruit werkzaamheid bleek van Early Head Start. Er werd hierbij gekeken naar effect groottes die naar voren kwamen in kwantitatieve onderzoeken. In kwalitatieve onderzoeken werd er gekeken wat er beschreven werd over werkzaamheid van Early Head Start en werden er op basis hiervan elementen uitgehaald. Deze elementen werden als werkzame elementen gezien. Het was hierbij van belang dat het element werkzaam was voor de ontwikkeling van het kind of voor het gezinsfunctioneren. Als dit zo was, dan konden deze werkzame elementen vervolgens ingedeeld worden als algemeen werkzame factoren of als specifiek werkzame factoren volgens het raamwerk van Van Yperen et al. (2015).

De gevonden bevindingen hiervan werden in tabel 4 en 5 (zie bijlage 4 en 5) genoteerd. Daarnaast werden de gegevens die bij de data-extractie genoteerd waren ook aan deze tabellen toegevoegd.

Resultaten

In dit literatuuronderzoek werden 21 artikelen opgenomen. In het PRISMA flow diagram (zie figuur 1) werd weergegeven hoe de screening van de artikelen is verlopen.

Na de zoekslag werden er 1395 artikelen gevonden. Na verwijdering van de duplicaten, waren er nog 1119 artikelen over. Deze artikelen werden allemaal gescreend op de titel en samenvatting aan de hand van het protocol. Als een artikel niet voldeed aan de inclusiecriteria, werd deze geëxcludeerd. Met de screening van de titel en samenvatting werden 940 artikelen geëxcludeerd en bleven er dus nog 179 artikelen over voor de screening van de volledige tekst. Vooraf aan het screenen van de volledige tekst werden er nog 2 duplicaten gevonden en deze werden dan ook verwijderd. Uiteindelijk werden er 177 artikelen gescreend op de volledige tekst, aan de hand van het protocol. Er werden hierbij 137 artikelen geëxcludeerd, waardoor er nog 40 artikelen overbleven. Vervolgens werd de methodologische kwaliteit van deze artikelen beoordeeld, waarna er nog 13 artikelen geëxcludeerd werden. Uiteindelijk werden er in totaal 21 artikelen geïncludeerd voor dit onderzoek.

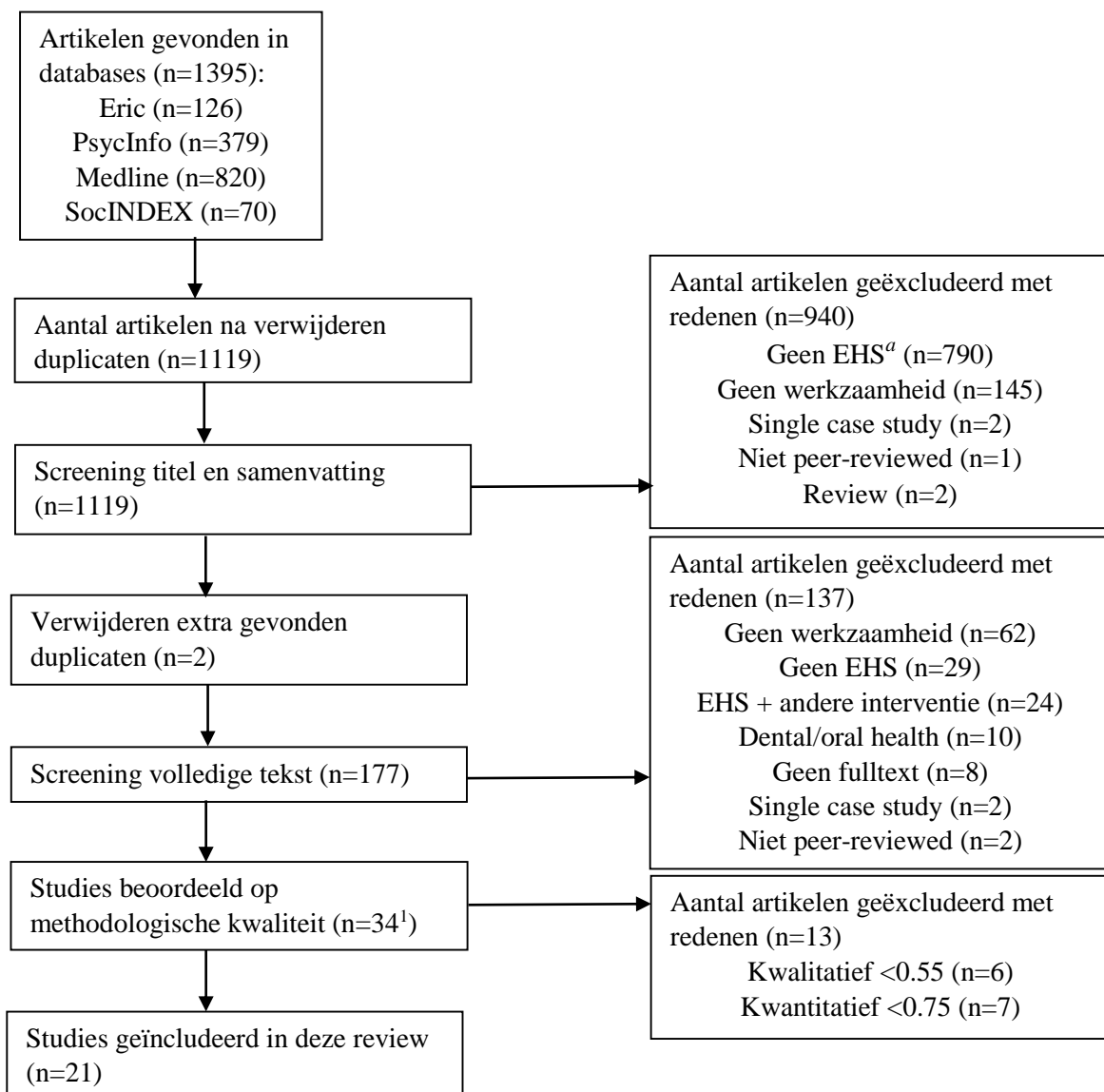
Kwaliteitsassessment

Het kwaliteitsassessment werd uitgevoerd aan de hand van QualSyst (Kmet, Lee & Cook, 2004). In totaal waren er 17 kwalitatieve artikelen en 28 kwantitatieve artikelen waarbij de kwaliteitsassessment werd uitgevoerd. Bij de kwalitatieve artikelen waren er 6 artikelen die een kwaliteitsbeoordeling hadden die lager was dan .55 en om deze reden geëxcludeerd werden. Bij de kwantitatieve artikelen waren er 7 artikelen die een kwaliteitsbeoordeling hadden die lager was dan .75 en daarom geëxcludeerd werden.

Bij het kwaliteitsassessment van de kwantitatieve artikelen waren er 7 artikelen die als 1 artikel beoordeeld werden. Het ging hierbij om 7 losse artikelen die samen onderdeel waren van een groter, nationaal onderzoek (Love, Chazan-Cohen, Raikes, & Brooks-Gunn, 2013). Om deze reden werd besloten deze artikelen als één bron te beschouwen bij het kwaliteitsassessment en ook voor het verdere onderzoek werd dit als één bron beschouwd. De kwaliteit van dit artikel kwam uit op .79, wat dus voldoende is om het artikel te includeren. Het betreffende artikel was een monograaf waarin verschillende analyses van het Early Head Start Research and Evaluation Project werden beschreven. Er werden hierbij verschillende subgroepen van kinderen en gezinnen bekeken en daarnaast ook verschillende Early Head Start programma modellen.

Figuur 1

Prisma Flow Diagram

^a EHS staat voor Early Head Start

Noot. Na de fulltext screening waren er nog 40 artikelen geïncludeerd. Hierbij waren er 7 artikelen die samen onderdeel uitmaken van 1 groot nationaal onderzoek, namelijk het onderzoek van Love, Chazan-Cohen, Raikes en Brooks-Gunn (2013). Om deze reden werden deze 7 artikelen samengenomen en als 1 artikel beoordeeld en zijn er in totaal dus 34 artikelen beoordeeld op de methodologische kwaliteit. In de rest van dit onderzoek werden deze 7 artikelen dan ook verder als één gezien.

Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid

De screening van de van de titel en samenvatting, de screening van de volledige tekst en de kwaliteitsbeoordeling werd gedaan door twee onafhankelijke beoordelaars. De eerste beoordelaar had alle artikelen voor zowel de screening van de titel en samenvatting als de screening van de volledige tekst alle artikelen als de kwaliteitsbeoordeling gedaan. De tweede beoordelaar had steekproefsgewijs 25% van de artikelen gescreend op de titel en samenvatting en op de volledige tekst. Ook had de tweede beoordelaar steekproefsgewijs afgerond 25% van de artikelen beoordeeld op de methodologische kwaliteit. Op basis van de uitkomsten van beide beoordelaars werd er een interbeoordelaarsbetrouwbaarheid berekend, namelijk Cohens Kappa (Cohen, 1960).

De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de titel en samenvatting was .64, die van de volledige tekst was .82 en die van de kwaliteitsbeoordeling was .36. Op basis van de richtlijnen van Kappa kon dat respectievelijk geïnterpreteerd worden als een substantiële, bijna perfecte en eerlijke overeenstemming (Landis & Koch, 1977).

Kenmerken van de Studies

In totaal werden er 7 kwalitatieve en 14 kwantitatieve studies verwerkt in dit onderzoek. Over de geïncludeerde artikelen werden in tabel 4 en tabel 5 (zie bijlage 4 en 5) verschillende kenmerken beschreven. Tabel 4 geeft informatie over alle kwalitatieve artikelen en tabel 5 geeft informatie over alle kwantitatieve artikelen.

De kwalitatieve en kwantitatieve artikelen hadden verschillende onderzoeksdesigns, welke vermeld werden in tabel 4 en 5. Bij de kwalitatieve artikelen had afgerond 28.6% een evaluatie design of een etnografisch onderzoeksdesign. Verder was afgerond 14.3% een descriptieve studie, een rapport of een kwalitatieve analyse. Bij de kwantitatieve artikelen had 50% een secundaire analyse als onderzoeksdesign. Verder was 21.4% een exploratieve studie, 14.3% een evaluatie en 7.1% was een meta-analyse of een Randomized Controlled Trial. De kwaliteitsbeoordeling van de kwalitatieve studies liep uiteen van .55 tot .85 en de

kwaliteitsbeoordeling van de kwantitatieve studies liep uiteen van .75 tot .91. Verder stond in beide tabellen vermeld wat voor effecten Early Head Start had op de ontwikkeling van het kind en op het gezinsfunctioneren. Verder kwamen er ook enkele algemeen of specifiek werkzame factoren naar voren, welke uitgewerkt werden in tabel 4 of 5. Tot slot werden in tabel 5 effect groottes toegevoegd, met daarbij om wat voor maat van effect grootte het gaat. Alle studies die effect groottes gaven, gebruikten hiervoor Cohen's d.

Algemeen en Specifiek Werkzame Factoren

Het was niet mogelijk om, zoals gepland, een uitgebreid overzicht te geven van de algemeen en specifiek werkzame factoren. Er werden uiteindelijk twee elementen gevonden van Early Head Start die als werkzame factoren gezien konden worden.

Om te beginnen kwam in 21.4% van de kwantitatieve^{8,14,15} studies naar voren dat het gecombineerde programma, dat zowel thuis- als centrum-gebaseerd was, de meest effectieve programmavorm was. Hiervoor werden effect groottes gevonden die uiteenliepen van .20 tot .46. Hiermee kon gesteld worden dat de gecombineerde programmavorm van Early Head Start een werkzame factor was. Het was hierbij wel van belang dat het programma al zo vroeg mogelijk werd ingezet^{14,19} en dat het programma volledig werd afgerond¹⁹. Volgens de beschrijving van het raamwerk van Van Yperen et al. (2015), kon het gecombineerde programma van Early Head Start gezien worden als een specifiek werkzame factor.

Ten tweede kwam in 42.9% van de kwalitatieve^{2,3,5} studies naar voren dat een goede band met de professional enerzijds, en het gezin en het kind anderzijds, bijdroeg aan het succesvol implementeren van het programma. Hierbij was het bevorderend als de professional gewetensvol was en het programma gestructureerd en duidelijk implementeerde². De band met de professional was volgens het raamwerk van Van Yperen et al. (2015) een algemeen werkzame factor. Aangezien vanuit dit literatuuronderzoek bleek dat de band met de professional ook in de context van Early Head Start bijdroeg aan het behalen van succesvolle resultaten, kon een goede band met de professional gezien worden als een algemeen werkzame factor.

Voor de resultaten was het verder niet mogelijk om een overzicht te geven van de werkzame factoren van Early Head Start. De reden hiervoor was dat er in de literatuur weinig beschreven werd over welke elementen van Early Head Start ervoor zorgen dat het programma werkzaam is. Er werd veelal naar de interventie als geheel gekeken en beschreven wat voor effecten Early Head Start opleverde. In de inleiding kwam naar voren dat er in dit onderzoek gekeken werd naar de domeinen van de ontwikkeling van het kind en het

gezinsfunctioneren. Aangezien er veel bekend was over de effecten die Early Head Start had op deze domeinen, werd hier verder op ingegaan binnen de resultaten.

Ontwikkeling van het Kind

In afgerond 28.6% van de kwalitatieve^{1,4} en in 71.4% van de kwantitatieve^{8,9,11,14,15,17,18,19,20,21} studies kwam bewijs naar voren dat Early Head Start een positief effect had op de cognitieve ontwikkeling en taalontwikkeling van het kind. Kinderen die in Early Head Start participeerden, hadden hogere scores op cognitieve vaardigheden dan hun leeftijdsgenoten die niet in EHS participeerden. Effect groottes hiervoor varieerden voor 2-jarigen tussen de .09 en .16 en voor 3-jarigen tussen de .12 en .13. Ook kwam in 14.3% van de kwalitatieve⁴ en 35.7% van de kwantitatieve^{8,9,10,12,14} studies naar voren dat Early Head Start een positieve invloed had op de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Effecten hiervan leken naar voren te komen in sociale competenties, zoals contact met leeftijdsgenoten, en emotieregulering. Effect groottes liepen hierbij uiteen van .05 tot .23. Daarnaast bleek uit 14.3% van de kwalitatieve¹ en 42.9% van de kwantitatieve^{11,12,14,15,18,19} studies dat het participeren in Early Head Start ervoor te zorgen dat kinderen minder gedragsproblemen of agressief gedrag lieten zien. Uit de kwantitatieve studies liep bewijs voor vermindering van agressief gedrag uiteen met effect groottes van -.04 tot -.24. Voor vermindering van gedragsproblemen werden er effect groottes gevonden van -.15 en -.17. Ook na het eind van het programma werd er bij kinderen van 5 jaar nog vermindering in agressief gedrag en gedragsproblemen te zien met effect groottes van respectievelijk -.05 en -.12.

Bij kinderen die participeerden in Early Head Start kwamen ook positieve effecten naar voren in spel- en leersituaties. Uit 35.7% van de kwantitatieve^{8, 11, 14, 18, 19} studies komt naar voren dat EHS kinderen beter hun aandacht kunnen vasthouden bij spelsituaties. Hiervoor lagen effect groottes tussen de .09 en .38. Daarnaast bleek ook uit 42.9% van de kwantitatieve studies^{11, 12, 14, 15, 18, 19} dat kinderen meer betrokken waren met hun ouders in spelsituaties. Hiervoor liepen de effect groottes uiteen tussen de .09 op 2-jarige leeftijd en .20 op 3-jarige leeftijd. Ook werd er een effect gevonden van .42 en een effect van .21 bij een follow-up na twee jaar na het eind van het programma. Kinderen waren zelf ook meer betrokken bij hetgeen wat ze in de spelsituatie aan het doen waren, hiervoor werd er een effect van .18 gevonden⁸. Wat betreft leersituaties waren er positieve effecten voor leerbenaderingen aan het eind van het programma waarbij de effecten ook twee jaar na het eind van het programma nog te zien waren. Hiervoor werden effect groottes van respectievelijk .20 en .33¹² gevonden. Bij leerbenaderingen ging het om het aanleren van non-academische

vaardigheden en gedrag bij kinderen zodat de kinderen zich makkelijker konden aanpassen op het moment dat ze naar school gingen (Blair, 2002).

Opvallend was dat er uit 7.1% van de kwantitatieve studies¹⁰ naar voren kwam dat het spelen met objecten in onverwachte richting was, met een effect grootte van $-.25$. Er werd dus minder spel via objecten gedaan door EHS kinderen.

Gezinsfunctioneren

Over het algemeen bleek dat Early Head Start positieve invloed had op het gezinsfunctioneren en ook op verschillende vlakken van het ouderschap. Om te beginnen waren er positieve effecten van participatie aan Early Head Start voor het gezinsfunctioneren. In 14.3% van de kwalitatieve⁵ en 50% van de kwantitatieve^{8,11,12,14,15,18,19} studies kwam naar voren dat ouders meer betrokkenheid toonden naar hun kind waarbij er effect groottes gevonden werden die uiteen liepen van $.09$ tot $.40$. Ook bleek uit 71.4% van de kwantitatieve studies^{8,9,11,12,14,15,17,18,19,21} dat ouders meer leerondersteuning aan hun kind boden. Hiervoor werden effect groottes gevonden tussen de $.09$ en $.21$. Ook twee jaar na het eind van het programma was hiervoor nog een effect van $.26$ te zien¹².

Early Head Start leek ook een positief effect te hebben op het opvoedgedrag van ouders, hun kennis en hun zelfredzaamheid. Dit kwam naar voren in 42.9% van de kwalitatieve^{1,3,7} en 28.6% van de kwantitatieve^{8,10,16,18} studies. Voor zowel positief opvoedgedrag als meer kennis over de ontwikkeling van hun kind, werden effect groottes van $.17$ gevonden. Aansluitend hierop gaven ouders aan minder stress te ervaren in hun rol als opvoeder en leken zij meer responsiviteit en sensitiviteit te tonen naar hun kind toe. Dit kwam naar voren in 42.9% van de kwantitatieve^{11,13,14,15,18,21} studies. Wat betreft vermindering in stress werden er effect groottes tussen de $-.12$ en $-.20$ gevonden. De toename in responsiviteit en sensitiviteit kwam naar voren in de vorm van het bieden van een warme thuisomgeving ($ES=.15$)¹¹ en emotionele ondersteuning ($ES=.11$, $ES=.13$)^{14,18}.

Tot slot kwam naar voren dat deelname aan EHS zorgde voor een verbetering in relaties binnen het gezin⁴. Ook hielpen de professionals ouders om hun opvoedingsdoelen te behalen⁷.

Early Head Start is voor het hele gezin bedoeld, maar toch kwam naar voren dat vaders soms het idee kregen dat de inhoud van het programma meer gericht was op moeders. Dit zorgde ervoor dat vaders niet of minder actief participeerden⁶. Moeders waren juist wel erg betrokken bij het programma¹⁶.

Discussie

Dit artikel heeft de werkzame elementen van Early Head Start onderzocht aan de hand van 7 kwalitatieve en 14 kwantitatieve artikelen. Het was de bedoeling om binnen deze artikelen te onderzoeken welke elementen van Early Head Start ervoor zorgen dat het programma werkzaam is. Echter kwam in de literatuur niet zoveel als verwacht naar voren over de elementen van Early Head Start die ervoor zorgen dat het programma effectief is. In de literatuur werd voornamelijk geschreven over de gebieden waar positieve effecten van het programma te zien zijn. Uiteindelijk werden er twee werkzame factoren van Early Head Start gevonden. Daarnaast werd er beschreven welke effecten er naar voren komen vanuit EHS op de domeinen van de ontwikkeling van het kind en het gezinsfunctioneren.

Het gecombineerde programma dat Early Head Start aanbiedt kon gezien worden als werkzame factor. Uit dit literatuuronderzoek kwam naar voren dat het gecombineerde programma de beste resultaten opleverde. Aangezien het gecombineerde programma een werkvorm is dat kenmerkend was voor Early Head Start en dus bijdroeg aan het behalen van gewenste resultaten, kon dit gezien worden als specifiek werkzame factor (Van Yperen et al., 2015). Uit onderzoek van de U.S. Department of Health and Human Services (2000) blijkt dat het gecombineerde programma, wanneer het volledig afgerond werd, de sterkste effecten opleverde. Daarnaast is deze bevinding ook te koppelen aan het ecologische model van Bronfenbrenner (1979). Het gecombineerde programma als specifiek werkzame factor kan gezien worden als ondersteuning van het mesosysteem. Het gecombineerde programma is zowel thuis- als centrum-gebaseerd, waardoor het kind zich binnen verschillende omgevingen en in interactie met verschillende personen kan ontwikkelen. Hierbij dragen de proximale processen van interacties bij aan de ontwikkeling van het kind (Bronfenbrenner & Morris, 2006).

Een tweede werkzaam element dat binnen dit literatuuronderzoek werd gevonden, was de band tussen de professional en het kind of de professional en het gezin. Een goede relatie tussen enerzijds de professional en anderzijds het kind en het gezin, was een belangrijke factor om succesvolle resultaten te kunnen bereiken. Een goede relatie met de professional kon om deze reden gezien worden als een werkzaam element. Aangezien dit niet een element is dat specifiek is van het Early Head Start, kon dit gezien worden als een algemeen werkzaam element (Van Yperen et al., 2015). De review van Chaudry en Sandstorm (2020) liet ook al zien dat een positieve en stabiele relatie met de professional bijdraagt aan positieve resultaten voor aspecten van de ontwikkeling van het kind.

Verder werden er voor de ontwikkeling van het kind, op verschillende aspecten, positieve resultaten gevonden. Uitkomsten op de cognitieve en taalontwikkeling waren in vergelijking met een controlegroep beter bij de kinderen die binnen Early Head Start participeerden. De review van Howard en Brooks-Gunn (2009) toonde ook al aan dat EHS positieve effecten had op de cognitieve vaardigheden van het kind. Daarnaast kwam naar voren dat Early Head Start een positieve impact heeft op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Dit bleek ook al uit de review van Chaudry en Sandstorm (2020), waarbij positieve resultaten gevonden werden wat betreft sociale competenties en emotieregulering. Verder bleek dat Early Head Start bijdraagt aan een vermindering van gedragsproblemen en agressief gedrag dat EHS-kinderen laten zien. Dit wordt bevestigd in het artikel van Love (2010). Tot slot heeft Early Head Start positieve effecten op spel- en leersituaties van kinderen. Kinderen kunnen beter hun aandacht bij een taak houden, zijn meer betrokken met hun ouders in spelsituaties en tonen meer interesse bij hetgeen wat ze aan het doen waren.

Ten tweede viel er over het gezinsfunctioneren te concluderen dat Early Head Start bijdraagt aan een verbetering in onderlinge relaties binnen het gezin. Ouders zijn meer betrokken bij hun kind in bijvoorbeeld spelsituaties en weten meer leerondersteuning aan hun kind te bieden. Hierbij valt te verwijzen naar het microsysteem van de ecologische theorie van Bronfenbrenner (1979). Binnen het microsysteem gaat het namelijk om de interpersoonlijke relaties van het individu. Door een verbetering van de onderlinge relaties, versterkt het gezinsfunctioneren en daarmee de interpersoonlijke relaties binnen het gezin. Verder tonen ouders meer responsiviteit en sensitiviteit richting hun kind in de vorm van emotionele ondersteuning en het creëren van een prettige thuisomgeving. De review van Howard en Brooks-Gunn (2009) bevestigt deze bevindingen. Uit deze review kwam namelijk naar voren dat ouders meer ondersteuning toonden in spelsituaties en dat ze meer responsiviteit en sensitiviteit toonden. Verder kan geconcludeerd worden dat ouders dankzij participatie binnen Early Head Start minder stress ervaren rondom de opvoeding en ontwikkeling van hun kinderen. Een verklaring hiervoor kan zijn dat er binnen het EHS programma aandacht is voor opvoedgedrag en er informatie gegeven wordt over opvoeding en ontwikkeling. Ouders hebben hierdoor meer kennis en hebben meer het gevoel dat ze de opvoeding van hun kind aan kunnen (Ayoub et al., 2015). Tot slot helpt Early Head Start ouders om hun opvoedingsdoelen te behalen, waardoor de ouders ook weer zekerder zijn als het gaat om de opvoeding van hun kind.

Sterke Punten en Beperkingen

Dit onderzoek heeft enkele sterke punten. Ten eerste is een sterk punt van dit onderzoek het feit dat er veel zoekmachines gebruikt zijn om geschikte literatuur te vinden. Doordat er binnen vier zoekmachines gezocht is, is geprobeerd zoveel mogelijk literatuur te vinden om de onderzoeksvraag van dit onderzoek te beantwoorden. Ten tweede is er zo transparant mogelijk geprobeerd bij te houden hoe de zoekslag is uitgevoerd en hoe de screening van het in- en excluseren van artikelen is gedaan. Hierdoor is geprobeerd om ook de reproduceerbaarheid van het onderzoek te vergroten. De zoekslag is zo uitgebreid mogelijk genoteerd waarbij ook duidelijk is vermeld hoe de zoekslag is ingevoerd in de verschillende zoekmachines. Daarnaast is voor het proces van het includeren en excluseren van artikelen is gebruik gemaakt van de PRISMA richtlijnen (Page et al., 2021). Ten derde werden er binnen dit onderzoek uiteindelijk 21 studies geïnccludeerd die allemaal een voldoende tot goede kwaliteit hadden. De laatste stap van de screeningsprocedure was het uitvoeren van de kwaliteitsassessment. Hierbij werden artikelen die volgens de richtlijnen van de QualSyst een te lage kwaliteit hadden geëxcludeerd, waardoor de geïnccludeerde artikelen allemaal van voldoende tot goede kwaliteit zijn (Kmet, Lee & Cook, 2004).

Wat betreft het bewijs van effectiviteit van Early Head Start voor de verschillende domeinen, kwamen in de geïnccludeerde studies veelal dezelfde positieve uitkomsten naar voren. De effect groottes voor de verschillende uitkomsten verschilden wel, maar binnen veel studies was er overlap in de aspecten waar positieve uitkomsten op waren. Er is dus een grote bewijskracht voor de getrokken conclusies.

Aan de andere kant zijn er ook enkele beperkingen ten aanzien van het bewijs van het onderzoek en ten aanzien van de gebruikte processen. Te beginnen met beperkingen van het bewijs van het onderzoek. Voor alle geïnccludeerde onderzoeken werd beschreven welk onderzoeksdesign er gebruikt is. Hieruit kwam naar voren dat er veel evaluaties en secundaire analyses zijn geïnccludeerd binnen dit onderzoek. Aan de andere kant was er maar één studie die als onderzoeksdesign een RCT had. Hierdoor is de bewijskracht voor dit onderzoek lager.

Een tweede beperking van dit onderzoek is dat er geen onderscheid werd gemaakt tussen doelgroepen binnen Early Head Start. Het programma richt zich op kinderen in gezinnen met een laag inkomen. Er is geen onderscheid gemaakt in de gezinnen die participeren binnen het programma, zoals gezinnen met een andere etniciteit of gezinnen met een kind met een beperking. Daarnaast is er ook niet gecontroleerd voor aspecten zoals opleidingsniveau. Hierdoor kan het zijn dat werkelijke effecten wellicht verschillend zijn voor verschillende

gezinnen en dat het gevonden bewijs binnen dit onderzoek niet voor alle gezinnen die participeerden in Early Head Start golden.

Ten derde is het zo dat er voornamelijk positieve resultaten gerapporteerd werden in de geïnccludeerde artikelen. Hiermee bestaat er een kans op publicatie bias. Dit houdt in dat er voornamelijk gunstige en positieve resultaten gerapporteerd worden en dat de minder gunstige of negatieve resultaten niet gerapporteerd worden (Ayorinde et al., 2020). Dit zorgt ervoor dat er een kans bestaat dat de gevonden effecten en uitkomsten vertekend kunnen zijn (Ayorinde et al., 2020). In dit onderzoek is er niet gecontroleerd voor publicatie bias, waardoor dit een beperking vormt.

Tot slot is er een beperking over een proces dat binnen dit onderzoek is gebruikt. Voor de kwaliteitsbeoordeling is gebruik gemaakt van het instrument QualSyst (Kmet, Lee & Cook, 2004). Echter blijkt dat Qualsyst geen bias in artikelen kan achterhalen. Hierdoor kan het zijn dat sommige artikelen een goede kwaliteitsbeoordeling hebben gekregen, maar dat dit eigenlijk niet zo was geweest als er gecontroleerd was voor bias (Maharaj & Harding, 2016).

Implicaties

Uit bevindingen van dit onderzoek kan gesteld worden dat er al veel bekend is over wat voor positieve uitkomsten Early Head Start heeft op de ontwikkeling van het kind en op het gezinsfunctioneren. Er kan gesteld worden dat Early Head Start een werkzaam programma is voor gezinnen met een laag inkomen en dat participatie aan het programma voor goede uitkomsten kan zorgen. Verder kan er ook gesteld worden dat er in elk geval twee elementen zijn binnen Early Head Start die als werkzaam gezien worden, namelijk het gecombineerde programma en de goede band met de professional. Een implicatie voor beleid kan zijn dat er in de literatuur duidelijk naar voren komt dat een goede relatie tussen de professional met het kind en het gezin bijdraagt aan de succesvolle implementatie van het programma. Het is dus van belang dat hier veel aandacht aan wordt besteed in training van de professional (U.S. Department of Health and Human Services, 2000). Een andere implicatie voor de praktijk is dat er nog effectiever op het gecombineerde programma ingezet kan worden, nu bekend is dat dit een werkzaam element van Early Head Start is.

De bedoeling van dit onderzoek was echter om een overzicht van de werkzame elementen van Early Head Start te geven. Er bleek dat er in de literatuur weinig geschreven wordt over de elementen die ervoor zorgen dat Early Head Start een werkzaam programma is. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek zou dan ook zijn om hier meer onderzoek naar te doen. Hiervoor is het van belang dat er meer onderzocht wordt uit wat voor elementen Early Head Start als het als programma geïmplementeerd wordt. Als hier meer over geschreven is,

kan er gekeken worden of de elementen van het programma werkzaam zijn of niet. Vervolgens kunnen de elementen die als werkzaam gezien worden, ingedeeld worden als algemeen of specifiek werkzaam, volgens het raamwerk van Van Yperen et al. (2010). Als er meer bekend is over de elementen die Early Head Start een werkzaam programma maken, dan kan hier ook beter op worden ingezet (Blase & Fixen, 2013).

Conclusie

De onderzoeksvraag binnen dit literatuuronderzoek ging erover om te achterhalen welke elementen van Early Head Start helpen om de ontwikkeling van kinderen binnen de doelgroep van EHS en het gezinsfunctioneren te bevorderen. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat het gecombineerde programma een specifiek werkzaam element is dat zowel voor de ontwikkeling van het kind als voor het gezinsfunctioneren positieve resultaten laat zien. Daarnaast bleek ook dat een goede band met de EHS-professional bijdraagt aan het bevorderen van de ontwikkeling van het kind en het gezinsfunctioneren. Verder kwam er in dit literatuuronderzoek naar voren dat er tot nu toe nog niet zoveel bekend is over de werkzame elementen van Early Head Start en welke elementen dus bijdragen om de ontwikkeling van het kind en het gezinsfunctioneren te bevorderen. Hier is dus nog vervolgonderzoek naar nodig. Early Head Start heeft wel veel positieve effecten op de ontwikkeling van het kind en op het gezinsfunctioneren. Uit de resultaten van dit onderzoek valt dan ook te concluderen dat Early Head Start een effectief programma is om in te zetten bij kinderen en gezinnen met een laag inkomen.

Literatuurlijst

- *Allen, B.L. (2008). Evaluating Sure start, Head Start and Early Head Start: Finding their signals amidst methodological static. *NHSA Dialog*, 11(2), 110-132.
<https://doi.org/10.1080/15240750802028629>
- Ayorinde, A.A., Williams, I., Mannian, r., Song, F., Skrybant, M., Lilford, R.J. & Chen, Y.F. (2020). Assessment of publication bias and outcome reporting bias in systematic reviews of health services and delivery research: A meta-epidemiological study. *PLoS ONE*, 15(1), 1-17. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0227580>
- Ayoub, C., Chazan-Cohen, R., Bartlett, J.D. & Raikes, H. (2015). Early Head Start: Mental health, parenting, and impacts on children. *Health and education in early childhood: predictors, interventions and policies* (pp. 234-256). Cambridge University.
<https://doi.org/10.1017/CBO9781139814805.013>
- *Ayoub, C., O'Connor, E., Rappolt-Schlichtmann, G., Vallotton, C., Raikes, H. & Chazan-Cohen, R. (2009). Cognitive skill performance among young children living in poverty: Risk, change, and the promotive effects of Early Head Start. *Early Childhood Research Quarterly*, 24, 289-305. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2009.04.001>
- *Barnett, W.S. & Hustedt, J.T. (2005). Head Start's lasting benefits. *Infants & Young Children*, 18(1), 16-24. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1097/00001163-200501000-00003>
- Bauman, L.J., Stein, R.E.K & Ireys, H.T. (1991). Reinventing fidelity: The transfer of social technology among settings. *American Journal of Community Psychology*, 19(4), 619-639. <https://doi.org/10.1007/BF00937995>
- Blair, C. (2002). School readiness: Integrating cognition and emotion in a neurobiological conceptualization of children's functioning at school entry. *American Psychologist*, 57(2), 111–127. <https://doi.apa.org/doi/10.1037/0003-066X.57.2.111>
- Blase, K., & Fixsen, D. (2013). Core intervention components. Identifying and operationalizing what makes programs work. Washington, DC: Office of Human Services Policy, US Department of Health and Human Services. Verkregen via: https://aspe.hhs.gov/sites/default/files/migrated_legacy_files//139036/rb_CoreIntervention.pdf
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press. Verkregen via: https://khoerulanwarbk.files.wordpress.com/2015/08/urie_bronfenbrenner_the_ecology_of_human_developbokos-z1.pdf

- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). The Bioecological Model of Human Development. In R. M. Lerner & W. Damon (Eds.), *Handbook of child psychology: Theoretical models of human development* (pp. 793–828). John Wiley & Sons Inc. Verkregen via: <https://www.childhelp.org/wp-content/uploads/2015/07/Bronfenbrenner-U.-and-P.-Morris-2006-The-Bioecological-Model-of-Human-Development.pdf>
- *Brookes, S.J., Summers, J.A., Thronburg, K.R., Ispa, J.M. & Lane, V.J. (2006). Building successful home visitor-mother relationships and reaching program goals in two Early Head Start programs: A qualitative look at contributing factors. *Early Childhood Research Quarterly*, 21, 25-45. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2006.01.005>
- Chaudry, A. & Sandstorm, H. (2020). Child care and early education for infants and toddlers. *The Future of Children*, 30(2), 165-190. Verkregen via: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1293558.pdf>
- Cohen, J. (1960). A coefficient of agreement for nominal scales. *Educational and Psychological Measurement*, 20(1), 37-46. <https://doi.org/10.1177%2F001316446002000104>
- Early Childhood Learning & Knowledge Center. (2020, 5 februari). *About the Early Head Start program*. ECLKC. Geraadpleegd op 26 mei 2022, van <https://eclkc.ohs.acf.hhs.gov/programs/article/about-early-head-start-program#:~:text=Early%20Head%20Start%20programs%20promote,success%20in%20school%20and%20life>
- EBSCOhost. (z.d. -a). Thesaurus ERIC. Geraadpleegd op 14 april 2022, van <https://web-s-ebsohost-com.proxy-ub.rug.nl/ehost/thesaurus?vid=2&sid=7363ab21-d729-47f0-80db-45567631680b%40redis>
- EBSCOhost (z.d. -b). APA thesaurus of psychological index terms. Geraadpleegd op 14 april 2022, van <https://web-p-ebsohost-com.proxy-ub.rug.nl/ehost/thesaurus?vid=2&sid=14d86f06-e346-49c4-91a1-43d27ad2a861%40redis>
- *Elicker, J., Wen, X., Kwon, K.A. & Sprague, J.B. (2013). Early Head Start relationships: Association with program outcomes. *Early Education & Development*, 24(4), 491-516. <https://doi.org/10.1080/10409289.2012.695519>
- *Gill, S., Greenberg, M.T. & Vazquez, A. (2002). Changes in the service delivery model and home visitors' job satisfaction and turnover in an Early Head Start program. *Infant Mental Health Journal*, 23(1-2), 182-196. <https://doi.org/10.1002/imhj.10011>

- *Golas, J.C., Horm, D. & Caruso, D.A. (2006). Challenges in implementing center-based and home-based Early Head Start programs. *Journal of Research in Childhood Education*, 21(2), 163-175. <https://doi.org/10.1080/02568540609594586>
- Halle, T., Banghart, P., Zaslow, M., Cook, M., Kane, M., Bartlett, J.D., Redd, Z., Bamdad, T., Cox, A. & Lloyd, C.M. (2019). Implementation lessons from six Early Head Start-child care partnerships. *Early Education and Development*, 30(8), 990-1008. <https://doi.org/10.1080/10409289.2019.1656320>
- *Harden, B.J., Chazan-Cohen, R., Raikes, H. & Vogel, C. (2012). Early Head Start home visitation: The role of implementation in bolstering program benefits. *Journal of Community Psychology*, 40(4), 438-455. <https://doi.org/10.1002/jcop.20525>
- *Harden, B.J., Sandstrom, H. & Chazan-Cohen, R. (2012). Early Head Start and African American families: Impacts and mechanisms of child outcomes. *Early Childhood Research Quarterly*, 27, 572-581. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2012.07.006>
- Howard, K.S. & Brooks-Gunn, J. (2009). The role of home-visiting programs in preventing child abuse and neglect. *The Future of Children*, 19(2), 119-146. <https://doi.org/10.1353/foc.0.0032>
- Kmet, L., Lee, R. & Cook, L. (2004). Standard quality assessment criteria for evaluating primary research papers from a variety of fields. Alberta Heritage Foundation for Medical Research. Alberta, Canada. <https://doi.org/10.7939/R37M04F16>
- Landis, J.R. & Koch, G.G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, (33), 159 –174. <https://doi.org/10.2307/2529310>
- *Leverre, M., Del Grosso, P., Thomas, J., Madigan, A.L. & Fortunato, C. (2019). Approaches to collaboration: Experiences of the Early Head Start-child care partnerships. *Early Education and Development*, 30(8), 975-989. <https://doi.org/10.1080/10409289.2019.1656319>.
- Love, J.M. (2010). Effects of Early Head Start prior to kindergarten entry: The importance of early experience. *Society for Research on Educational Effectiveness*, pp. 1-24. Verkregen via: <https://eric.ed.gov/?id=ED514662>
- *Love, J.M., Chazan-Cohen, R., Raikes, H. & Brooks-Gunn, J. (2013). What makes a difference: Early Head Start evaluation findings in a developmental context. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 78(1), 1-143. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1540-5834.2012.00706.x>
- *Love, J.M., Kisker, E.E., Ross, C., Constantine, J., Boller, K., Chazan-Cohen, R., Brady-Smith, C., Fuligni, A.S., Raikes, H., Brooks-Gunn, J., Tarullo, L.B., Schochet, P.Z.,

- Paulsell, D. & Vogel, C. (2005). The effectiveness of Early Head Start for 3-year-old children and their parents: Lessons for policy and programs. *Developmental Psychology*, 41(6), 885-901. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0012-1649.41.6.885>
- Maharaj, S. & Harding, R. (2016). The needs, models of care, interventions and outcomes of palliative care in the Caribbean: A systematic review of the evidence. *BMC Palliative Care*, 15(9), 1-20. <https://doi.org/10.1186/s12904-016-0079-6>
- *McAllister, C.L., Wilson, P.C. & Burton, J. (2004). From sports fans to nurturers: An Early Head Start program's evolution toward father involvement. *Fathering*, 2(1), 31-59. <https://psycnet.apa.org/doi/10.3149/fth.0201.31>
- Newman, M., & Gough, D. (2019). Systematic reviews in educational research: Methodology, perspectives and application. In O. Zawacki-Richter, M. Kerres, S. Bedenlier, M. Bond, & K. Buntins (Red.), *Systematic Reviews in Educational Research: Methodology, Perspectives and Application* (eerste editie) (p.3-21). Springer VS. https://doi.org/10.1007/978-3-658-27602-7_1
- Ouzzani, M., Hammady, H., Fedorowicz, Z. & Elmagarmid, A. (2016). Rayyan: a web and mobile app for systematic reviews. *Systematic Reviews*, 5(210), 1-10. <https://doi.org/10.1186/s13643-016-0384-4>
- Page, M.J., McKenzie, J.E., Bossuyt, P.M., Boutron, R., Hoffmann, T.C., Mulrow, C.D., ... Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *Systematic Reviews* 10(89), 1-11. <https://doi.org/10.1186/s13643-021-01626-4>
- *Peterson, C.A., Luze, G.J., Eshbaugh, E.M., Jeon, H.J. & Kantz, K.R. (2007). Enhancing parent-child interactions through home visiting: Promising practice or unfulfilled promise?. *Journal of Early Intervention*, 29(2), 119-140. <https://doi.org/10.1177%2F105381510702900205>
- *Raikes, H., Green, B.L., Atwater, J., Kisker, E., Constantine, J. & Chazan-Cohen, R. (2006). Involvement in Early Head Start home visiting services: Demographic predictors and relations to child and parent outcomes. *Early Childhood Research Quarterly*, 21, 2-24. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2006.01.006>
- *Raikes, H.H., Roggman, L.A., Peterson, C.A., Brooks-Gunn, J., Chazan-Cohen, R., Zhang, X. & Schiffman, R.F. (2014). Theories of change and outcomes in home-based Early Head Start programs. *Early Childhood Research Quarterly*, 29(4), 1-12. <http://doi.org/10.1016/j.ecresq.2014.05.003>.

- *Robinson, J.L., Klute, M.M., Faldowski, R., Pan, B., Staerkel, F. Summers, J.A. & Wall, S. (2009). Mixed approach programs in the Early Head Start research and evaluation project: An in-depth view. *Early Education and Development*, 20(6), 893-919.
<https://doi.org/10.1080/10409280903118408>
- Robinson, L.R., Bitsko, R.H., Thompson, R.A., Dworkin, P.H. McCabe, M.A. Peacock, G. & Thorpe, P.G. (2016). CDC grand rounds: Addressing health disparities in early childhood. *MMWR Center for Disease Control and Prevention*, 66(29), 769-772.
<http://dx.doi.org/10.15585/mmwr.mm6629a1>
- *Roggman, L.A., Cook, G.A., Innocenti, M.S., Norman, V.J., Boyce, L.K., Christianssen, K. & Peterson, C.A. (2016). Home visiting quality variations in two Early Head Start programs in relation to parenting and child vocabulary outcomes. *Infant Mental Health Journal*, 37(3), 193-207. <https://doi.org/10.1002/imhj.21565>
- Sowards, S.W. (2015). What is peer review, and does it have a future?. *Bibliothek Forschung und Praxis*, 39 (2). <https://doi.org/10.1515/bfp-2015-0024>
- *Summers, J.A., Boller, K. & Raikes, H. (2004). Preferences and perceptions about getting support expressed by low-income fathers. *Fathering*, 2(1), 61-82.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.3149/fth.0201.61>
- Tudge, J. R. H., Merçon-Vargas, E. A., Liang, Y., & Payir, A. (2017). The importance of Urie Bronfenbrenner's bioecological theory for early childhood educators and early childhood education. In L. Cohen & S. Stupiansky (Eds.), *Theories of early childhood education: Developmental, behaviorist, and critical* (45–57). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315641560>
- U.S. Department of Health and Human Services (1998). *Head Start program performance measures: Second progress report*. Verkregen via:
https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/documents/opre/meas_98.pdf
- U.S. Department of Health and Human Services (2000). *Leading the way: Characteristics and early experiences of selected Early Head Start programs* (Volume 3: Program Implementation). Verkregen via:
https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/documents/opre/leading_the_way_vol_3_program_implementation.pdf
- U.S. Department of Health and Human Services. (2002). *Making a difference in the lives of infants and toddlers and their families: The impacts of Early Head Start* (Volume 1: Final Technical Report). Verkregen via:
https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/documents/opre/impacts_vol1.pdf

- *Vallotton, C.D., Harewood, T., Ayoub, C.A., Pan, B., Mastergeorge, A.M. & Brophy-Herb, H. (2012). Buffering boys and boosting girls: The protective and promotive effects of Early Head Start for children's expressive language in the context of parenting stress. *Early Childhood Research Quarterly*, 27, 695-707.
<https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2011.03.001>
- *Wall, S.M., Taylor, N.E., Liebow, H., Sabatino, C.A., Mayer, L.Y., Farber, M.Z. & Timberlake, E.M. (2005). Early Head Start and access to early intervention Services: A qualitative investigation. *Topics in Early Childhood Special Education*, 25(4), 218-231. <https://doi.org/10.1177%2F02711214050250040301>
- World Health Organization (2018a). Nurturing care for early childhood development: A global framework for action and results. Verkregen via:
https://www.who.int/maternal_child_adolescent/child/nurturing-care-framework-first-draft.pdf
- World Health Organization (2018b). Nurturing care for early childhood development: A framework for helping children survive and thrive to transform health and human potential. World Health Organization. Verkregen via:
<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/272603/9789241514064-eng.pdf>
- Yperen, T. van (2010). 55 vragen over effectiviteit: Antwoorden voor de jeugdzorg. Nederlands Jeugdinstituut. Verkregen via: <https://www.nji.nl/sites/default/files/2021-05/%28301939%29-55-Vragen-over-effectiviteit.pdf>
- Yperen, T. van, Steege, M. van der, Addink, A., & Boendermaker, L. (2010). Algemeen en specifiek werkzame factoren in de jeugdzorg. Stand van de discussie. Nederlands Jeugdinstituut. Verkregen via: <https://www.nji.nl/sites/default/files/2021-05/Rapport-AlgemeenWerkzameFactoren.pdf>
- Yperen, T., van, Veerman, J.W. & Berg, G., van den (2015). Elementen die er toe doen: Overzicht van begrippen over werkzame elementen en een voorstel voor een indeling. Nederlands Jeugdinstituut. Verkregen via:
https://www.zonmw.nl/fileadmin/documenten/Effectief_werken_in_de_jeugdsector/Begrippenkader_Werkz_Elem_versie_juni_2015.pdf
- Yoshikawa, H., Weiland, C., Brooks-Gunn, J., Burchinal, M. R., Espinoza, L. M., Gormley, W. T., ... Zaslow, M. J. (2013). *Investing in our future: The evidence base on preschool education*. Washington, DC: Society for Research in Child Development. Verkregen via: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED579818.pdf>
- Noot.* Met een asterisk (*) is aangegeven welke artikelen tot de review behoorden.

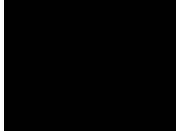

Bijlage 1**Tabel 1***Protocol*

Een studie wordt geëxcludeerd wanneer:	Label
1. Er geen onderzoek is gedaan naar het programma Early Head Start (maar er is bijvoorbeeld alleen onderzoek gedaan naar Head Start of er is alleen gebruik gemaakt van data van de Early Head Start populatie)	Geen EHS
2. EHS is onderzocht in combinatie met een andere interventie	EHS + andere interventie
3. Er geen elementen naar voren komen die werkzaam of effectief lijken te zijn/waaruit werkzaamheid of effectiviteit blijkt	Geen werkzaamheid
4. Er geen aandacht is voor het domein van de ontwikkeling van het kind of het gezinsfunctioneren	Niet kind of gezin
5. De studie niet is geschreven in het Engels	Niet Engels
6. De studie voor 1995 is gepubliceerd	Voor 1995
7. De studie niet peer-reviewed is, oftewel niet is beoordeeld door vakgenoten	Niet peer-reviewed
8. De studie niet als volledige tekst beschikbaar is, ervoor betaald moet worden of er toegang gevraagd moet worden	Geen fulltext
9. Er sprake is van een single case study	Single case study
10 Er sprake is van een review als onderzoeksdesign	Review
11 EHS onderzocht wordt in combinatie met tandheelkundige/orale gezondheid	Dental/oral health

Bijlage 2**Tabel 2***Checklist QualSyst voor het Beoordelen van de Kwaliteit van Kwalitatieve Studies*

Criteria	Ja (2)	Deels (1)	Nee (0)
1 Is de vraag/doelstelling duidelijk beschreven?			
2 Is het onderzoeksontwerp duidelijk en passend om de onderzoeksvraag te beantwoorden?			
3 Is de context van het onderzoek duidelijk?			
4 Is er een aansluiting bij een theoretisch kader/bredere kennis?			
5 Is de steekproef strategie beschreven, relevant en verantwoord?			
6 Is de methode voor de gegevensverzameling duidelijk beschreven en systematisch?			
7 Is de data-analyse duidelijk omschreven, volledig en systematisch?			
8 Is er gebruik gemaakt van verificatieprocedure(s) om de geloofwaardigheid van het onderzoek vast te stellen?			
9 Worden de conclusies ondersteund door de resultaten?			
10 Is er bewijs van reflexiviteit in het onderzoek?			

Bijlage 3**Tabel 3***Checklist QualSyst voor het Beoordelen van de Kwaliteit van Kwantitatieve Studies*

	Criteria	Ja (2)	Deels (1)	Nee (0)	Niet van toepassing
1	Is de vraag of doelstelling voldoende beschreven?				
2	Is het onderzoeksontwerp evident en passend om de onderzoeksvraag te beantwoorden?				
3	Is de methode van onderwerpselectie (en selectie van vergelijkingsgroepen, indien van toepassing) of informatiebron/invoervariabelen (zoals voor beslissingsanalyse) beschreven en geschikt?				
4	Zijn onderwerp (en eventueel vergelijkingsgroep) kenmerken of inputvariabelen/informatie voldoende beschreven?				
5	Als willekeurige toewijzing aan de behandelgroep mogelijk was, wordt dit dan beschreven?				
6	Als blinding van onderzoekers voor de interventie mogelijk was, wordt dit dan gerapporteerd?				
7	Als blinding van proefpersonen voor de interventie mogelijk was, wordt dit dan gerapporteerd?				
8	Zijn uitkomst- en (indien van toepassing) blootstellingsmaatstaf(en) goed gedefinieerd en robuust tegen meet-/misclassificatiebias?				
9	Is de steekproefgrootte geschikt?				
10	Wordt de analyse beschreven en is deze passend?				
11	Wordt er enige variantieschatting (bijv. betrouwbaarheidsintervallen, standaardfouten) gerapporteerd voor de belangrijkste resultaten/uitkomsten?				
12	Is er gecontroleerd voor confounding?				
13	Zijn de resultaten voldoende gedetailleerd gerapporteerd?				
14	Ondersteunen de resultaten de conclusies?				

Bijlage 4

Tabel 4

Geïnccludeerde Kwalitatieve Studies

Studie	Onderzoeks- design	Doel studie	Effecten EHS op ontwikkeling kind	Effecten EHS op gezinsfunctioneren	Algemeen/specifiek werkzaam element	Kwaliteits- beoordeling
1. Barnett & Hustedt (2005)	Evaluatie	Een overzicht geven van Head Start en Early Head Start onderzoek.	Uit resultaten van het Early Head Start Research and Evaluation project kwam naar voren dat kinderen die deelnamen aan EHS minder agressief en hadden zij een betere cognitieve en taalontwikkeling. Deze resultaten waren in vergelijking met kinderen uit een controlegroep die niet deelnamen aan EHS. Deze positieve effecten waren zichtbaar op de korte termijn.	Uit resultaten van het Early Head Start Research and Evaluation project kwam naar voren dat ouders meer zelfvoorzienend waren en vaker deelnamen aan educatieve programma's. Ook deze resultaten waren in vergelijking met een controlegroep die niet deelnam aan EHS. Daarnaast waren ook deze positieve effecten zichtbaar op de korte termijn.	-	0.55
2. Brookes, Summers, Thornburg, Ispa & Lane (2006)	Etnografische case study (hiervoor zijn interviews afgenomen en observaties gedaan)	Resultaten van twee kwalitatieve onderzoeken weergegeven. De twee onderzoeken zijn onafhankelijk uitgevoerd in twee EHS-programma's waarin redenen voor het succes van het gezin of gebrek aan succes bij het bereiken van programmadoelen en betrokkenheid bij de relatie tussen moeder en huisbezoeker worden	-	-	Als een huisbezoeker betrouwbaar, eerlijk en volhardend was, had dit vaak een positief effect op de ouders waardoor de ouders mee wilden werken. Een positief kenmerk van een huisbezoeker is als deze gewetensvol is en de inhoud van het programma duidelijk volgt. Ook het opbouwen van een goede band is een factor die bijdraagt aan het succesvol	0.85

onderzocht. De redenen werden door moeders en huisbezoekers gegeven.

implementeren van het programma.
Als een huisbezoeker beloften niet nakwam, werd de relatie tussen de ouder en huisbezoeker uitgedaagd. Ook een wijziging in huisbezoeker zorgde ervoor dat het succesvol implementeren van het programma onder druk werd gezet.
Vastigheid in huisbezoeker had een positief effect op succesvolle implementatie.

3. Gill, Greenberg & Vazquez (2002)	Descriptief onderzoek	Het eerste doel is om gebeurtenissen die voor veranderingen in het EHS programma hebben gezorgd, weer te geven. Het tweede doel is het onderzoeken van reacties van huisbezoekers op de veranderingen en het onderzoeken van de impact van veranderingen in de implementatie van EHS.	-	-	Het hebben van een vaste huisbezoeker of professional draagt bij aan het opbouwen van een band met de deelnemers van het programma. Ook voorkomt het hebben van een vaste professional verwarring bij het gezin over wie het aanspreekpunt is voor het gezin en zorgt het voor een betere vertrouwensrelatie.	0.55
4. Golas, Horm & Caruso (2006)	Evaluatie onderzoek	Het onderzoeken van de problemen die komen kijken bij de implementatie van EHS.	Uit bevindingen van 17 experimentele EHS programma's kwam specifiek naar voren dat 3-jarige kinderen die het EHS programma hadden afgerond, betere prestaties hadden bij de cognitieve, talige en sociaal-emotionele ontwikkeling.	Uit bevindingen van 17 experimentele EHS programma's bleek dat ouders beter opvoedgedrag toonden. Gezinnen die participeerden in het centrum-gebaseerde programma lieten na een jaar van participatie meer	Het centrum-gebaseerde programma is intensiever. Het centrum-gebaseerde programma had een meer kindgerichte aanpak. Aan de andere kant had het thuis-gebaseerde programma een meer gezinsgerichte aanpak. Wel	0.85

				kennis van sociaal en emotionele ontwikkeling zien. Daarnaast maakten deze gezinnen persoonlijke groei door wat betreft gezinsfunctioneren en gezinsrelaties.	hadden beide programma's als doel om de kinduitkomsten te verbeteren.	
5. McAllister, Wilson & Burton (2004)	Exploratief / etnografisch	Een bijdrage leveren aan de discussie over de betrokkenheid van vaders bij hun kinderen en hier ervaringen over delen van een EHS-model voor huisbezoek.	-	Het focussen op de sterke punten, het opbouwen van een goede relatie met de professional, het goed samenwerken en reflecteren dragen bij aan effectieve betrokkenheid van vaders bij hun kind.	Het opbouwen van een goede relatie tussen de vader en de moeder en de EHS professional is van belang voor de uitvoer van het programma.	0.85
6. Summers, Boller & Raikes (2004)	Rapport met kwalitatieve interviews	Het onderzoeken van de perspectieven van vaders over hun behoeften en middelen voor ondersteuning om hen te kunnen helpen bij taken van de opvoeding.	-	Het ontvangen van informatie over de opvoeding vanuit EHS, zorgde voor meer begrip en kennis bij de vaders. Centrum-gebaseerde programma's werden als nuttig ervaren en gaf vaders meer emotionele ondersteuning. Sommige vaders hadden het gevoel dat EHS meer bedoeld was voor of gericht was op moeders en wilden daarom niet participeren.	-	0.85
7. Wall, Taylor, Sabatino, Mayer, Farber & Timberlake (2005)	Kwalitatieve analyse	Onderzoeken of deelname aan EHS de kans vergroot dat deze gezinnen gebruik maken van vroege interventieprogramma's voor hun kinderen met	-	In vergelijking met de controlegroep lijkt het dat EHS-ouders een vergroot bewustzijn en kennis van de ontwikkelingsproblemen die hun kinderen hebben.	-	0.85

speciale behoeften. Ook wordt onderzocht wat voor vooruitgang EHS-gezinnen boeken bij de toegang tot deze diensten en hoe EHS de gezinnen helpt om toegang te krijgen tot deze diensten.

EHS professionals hielpen ouders om te focussen op hun opvoedingsdoelen. Ook gaven EHS professionals informatie over de ontwikkeling van kinderen waardoor ouders meer bewust werden van de algemene ontwikkeling, maar ook atypische ontwikkeling van hun kind.

De geïndividualiseerde en intensieve ondersteuning van de EHS-professional naar EHS-gezinnen, heeft eraan bijgedragen dat ouders eerder een stap durven te zetten om hulp te zoeken binnen vroege interventieprogramma's.

Bijlage 5

Tabel 5

Geïnccludeerde Kwantitatieve Studies

Studie	Onderzoeks- design	Doel studie	Soort effect size (ES)	Effecten EHS op ontwikkeling kind	Effecten EHS op gezinsfunctioneren	Algemeen/specifiek werkzaam element	Kwaliteits- beoordeling
8. Allen (2008)	Meta-analyse	Drie nationale vroege interventie programma's, waaronder EHS, en hun evaluaties worden bekeken. Hierbij worden sterke en zwakke punten benadrukt.	Cohen's d.	Er werden effect sizes ($p \leq .05$) gevonden voor cognitieve en taalontwikkeling, sociale-emotionele ontwikkeling. Wat betreft sociaal-emotionele ontwikkeling konden kinderen langer aandacht houden bij spel (ES = .14) en waren ze meer betrokken bij hetgeen waarmee ze aan het spelen waren (ES = .18).	Er werden effect sizes ($p \leq .05$) gevonden voor emotioneel ondersteunend gedrag van ouders, kennis van ouders, zelfredzaamheid van ouders en educatieve activiteiten. Er werden ook significante effecten gevonden voor het gezinsfunctioneren door invloed op de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind en ouderschap. Er was meer betrokkenheid van ouders bij spel van het kind (ES = .13), meer leerondersteuning van ouders (ES = .09) en meer ouder-kindactiviteiten. Ouders hadden ook een invloed op het verminderen van agressief gedrag bij hun kind (ES = -.09). Verder waren ouders minder geneigd om fysieke straffen te	Positieve invloed op de thuisomgeving. Gecombineerde programma's (thuis- en centrum gebaseerd) hadden een significanter effect (ES varieert bij verschillende studies hierbij tussen de .20 en .29).	0.78

					gebruiken bij hun kind (ES = -.09).		
9. Ayoub, O'Connor, Rappolt-Schlichtmann, Vallotton, Raikes & Chazan-Cohen (2009)	Secundaire data analyse	Verbanden tussen risicofactoren en cognitieve prestaties van kinderen onderzoeken en daarnaast beschermende en/of bevorderende effecten van EHS onderzoeken op de cognitieve vaardigheden van kinderen.	Cohen's d.	Hogere scores op cognitieve vaardigheden dan leeftijdsgenoten die niet in EHS participeerden (ES = .24). Ook waren er positieve effecten op sociale vaardigheden.	Positieve effecten op het functioneren van ouders. Ouders boden meer cognitieve en taalstimulatie aan hun kinderen thuis dankzij EHS (ES = .17).	Sterk punt van EHS is dat het zich richt op het kind in de hele context van de ontwikkeling van het kind, de ouders in termen van opvoedingsvaardigheden en het gezin in context van zelfredzaamheid en gezondheid. Het intensieve EHS programma, met veel afspraken tijdens de eerste 3 levensjaren, lijkt vanuit meerdere studies een punt van succes van het programma.	0.8
10. Elicker, Wen, Kwon & Sprague (2013)	Exploratief	Het onderzoeken van mogelijke modererende effecten van familie of hulpverlener kenmerken op de associatie tussen EHS-relaties en de uitkomsten van het programma.	De verwachte verandering in aantal SD-eenheden van X delen door een verandering van SD van Y, oftewel cohen's d.	De hulpverlener-ouder relatie was significant geassocieerd met twee kinduitkomsten. Namelijk: vroeg leren (ES = .03) en sociale competentie (ES = .05). De kinduitkomsten wat betreft het spelen met objecten waren in onverwachte richting (ES = -.25).	De kwaliteit van de relatie tussen hulpverlener en ouder was significant geassocieerd met positief opvoedgedrag (ES = .17).	-	0.91
11. Harden, Sandstorm & Chazan-Cohen (2012)	Exploratief	Onderzoeken hoe EHS de ontwikkeling van Afro-Amerikaanse kinderen kan bevorderen en	De impact of uitkomst delen door de SD van de uitkomstvariab	EHS-kinderen hadden een betere woordenschat dan kinderen in de controlegroep (ES = .21). Ook hadden de EHS-	EHS-ouders zorgden voor een betere taal- en alfabetiseringsomgeving voor hun kind (ES = .16). Ook ondersteunden EHS-	-	0.75

		welke mechanismen eraan bijdragen aan de bevordering.	ele van de controlegroep, oftewel cohen's d.	kinderen betere uitkomsten op sociaal-emotioneel gebied. Deze kinderen toonden minder agressief gedrag (ES = -.24) en hadden een betere volgehouden aandacht (ES = .38). Ook waren de EHS-kinderen meer betrokken bij hun ouders tijdens spel (ES = .42).	ouders hun kinderen meer tijdens spel (ES = .40) en waren ze meer betrokken bij de schoolactiviteiten van hun kinderen (ES = .15). Verder probeerden EHS-ouders een warme thuisomgeving aan hun kind te bieden (ES = .15).		
12. Harden, Chazan-Cohen, Raikes & Vogel (2012)	Evaluatie	Het onderzoeken van de effectiviteit van het EHS thuis-gebaseerde programma. Er wordt hierbij ook gekeken naar de rol van de implementatie en de effecten van het EHS thuis-gebaseerde programma op de uitkomsten voor kind en gezin.	De impact of uitkomst per participant delen door de SD van de uitkomstvariabele van de controlegroep, oftewel cohen's d.	Bij de thuisprogramma's was de betrokkenheid van kind bij de ouders in de situatie van spel was zowel aan het eind van het programma als twee jaar na het eind van het programma hoger dan in de controlegroep (ES = .19 ; ES = .21). Verder hadden EHS-kinderen van thuis-gebaseerde programma's zowel na als twee jaar na het eind van het programma minder sociale gedragsproblemen (ES = -.15 ; ES = -.17) en meer positieve benaderingen voor leren (ES = .20 ; ES = .33).	EHS-ouders van thuis-gebaseerde programma's boden meer ondersteuning aan het kind in de situatie van spel (ES = .16). Ook boden EHS-ouders meer ondersteuning bij taal en alfabetisering (ES = .18) en waren ze vaker betrokken bij schoolactiviteiten (ES = .17). Verder hadden ouders minder opvoedstress aan het eind van het programma (ES = -.20). Ook twee jaar na het eind van het programma boden ouders een meer ondersteunende leeromgeving aan hun kinderen (ES = .26).	-	0.75
13. Levere, Del Grosso, Thomas, Madigan &	Secundaire analyse	Onderzoeken hoe partnerschappen tussen vroege zorg- en onderwijsaanbieders	-	-	-	EHS programma's bieden ook materialen en andere middelen om de omgeving van het kind te	0.77

Fortunato (2019)		zijn ontwikkeld en hoe deze samenwerken om goede diensten te verlenen aan kinderen uit gezinnen met een laag inkomen.				verbeteren, zoals boeken en speelgoed. EHS professionals besteden ook aandacht aan onderwerpen als gezondheid, ontwikkeling, voeding en gedrag om ouders te ondersteunen.	
14. Love et al. (2005)	Evaluatie	Het samenvatten van effecten van EHS op de uitkomsten van kinderen en ouders op het eind van deelname aan een EHS programma.	De geschatte impact of uitkomst per participant op de uitkomstmaat delen door de SD van de uitkomstmaat voor de controlegroep, oftewel cohen's d.	Er worden positieve uitkomsten van EHS op de cognitieve en taalontwikkeling van kinderen gezien (ES = .12). Ook werden er positieve uitkomsten gezien bij verminderd agressief gedrag (ES = -.11), vastgehouden aandacht bij spel (ES = .16) en betrokkenheid met de ouders bij spel (ES = .20). Kinderen die participeerden in een gecombineerde programma-setting hadden de beste resultaten op het taal- en sociaal-emotionele domein (ES = .23).	Deelname aan EHS had positieve invloed op ondersteuning tijdens spel (ES = .15) en toonden meer emotionele ondersteuning en leerondersteuning (ES = .11). Ouders die participeerden in de gecombineerde programma-setting toonden meer steun (ES = .21) naar hun kinderen toe.	De implementatie van een gecombineerde programma-setting die ook zo vroeg mogelijk werd ingezet, had de beste effecten (ES = .46).	0.79
15. Love, Chazan-Cohen, Raikes, & Brooks-Gunn (2013)	RCT	Bevindingen van meerdere analyses van het EHSREP beschrijven die gaan over wanneer en hoe	Geschatte impact of uitkomst delen door de SD van de	Op 2-, 3- en 5-jarige leeftijd werd er verminderd agressief gedrag gezien (ES = -.12; ES = -.11 ; ES = -.05).	EHS-ouders ondernemen meer stimulerende schoolse activiteiten met de kinderen als ze 2 of 3 jaar waren in vergelijking	De grootste effecten leken voor te komen bij een gemengde benadering van thuis- en	0.79

de interventie heeft bijgedragen aan resultaten voor het kind op school en wat de verdere effecten van EHS zijn op kinderen en ouders.

uitkomstmaat voor de controlegroep, oftewel cohen's d.

Ook worden er minder sociale gedragsproblemen gezien op 5-jarige leeftijd (ES = -.12). Verder toonden de kinderen meer betrokkenheid naar hun ouders tijdens spelsituaties op 2- en 3-jarige leeftijd (ES = .09 ; ES = .20). De effecten van EHS op de cognitieve vaardigheden van 2- en 3-jarige kinderen is positief (ES = .16 ; ES = .12). Ook zijn er effecten op de taalontwikkeling bij deze leeftijden (ES = .12 ; ES = .13). De grootste uitkomsten voor het kind kwamen voor in de gecombineerde programma's.

met de controlegroep (ES = .12 ; ES = .10). EHS-ouders boden meer ondersteuning tijdens spel met hun 2- of 3-jarige kind (ES = .09 ; ES = .15). EHS-ouders hadden minder ouderlijke stress als hun kind 2 jaar was (ES = -.12). De grootste uitkomsten voor ouders kwamen voor in de gecombineerde programma's.

centrum-gebaseerde programma's.

16. Peterson, Luze, Eshbaugh, Jeon & Kantz (2007)

Exploratief

Het identificeren van specifieke interventieprocessen die gebruikt worden in programma's voor huisbezoeken en om daarnaast om de kennis uit te breiden die gebruikt wordt om interacties tussen ouders en kinderen aan te pakken.

-

-

Moeders zijn erg betrokken bij het programma tijdens huisbezoeken (M = 4.76; 67% van de tijd). Ze waren voornamelijk betrokken als het ging om ontwikkeling van hun kind en informatie hierover (26% van de totale tijd) en als het ging om het functioneren van

-

0.77

					gezinsleden (10% van de totale tijd).		
17. Raikes, Green, Atwater, Kisker, Constantine & Chazan-Cohen (2006)	Secundaire analyse	Het onderzoeken van de rol van ouderbetrokkenheid in huisbezoeken van EHS.	Cohen's d.	EHS-kinderen die het thuis-gebaseerde programma volledig hadden afgerond, hadden een beter cognitief en taalvermogen (ES tussen de .20 en .25).	Ondersteuning door ouders bij het leren en alfabetisering van kinderen door ouders was gerelateerd aan de mate van kindgerichte activiteiten tijdens huisbezoeken. Hierbij hadden veel kindgerichte activiteiten een positief effect.	-	0.84
18. Raikes, Roggman, Peterson, Brooks-Gunn, Chazan-Cohen, Zhang & Schiffman (2014)	Secundaire analyse	Theorieën over verandering in EHS thuis-gebaseerde programma's onderzoeken.	Cohen's d.	In vergelijking met de controlegroep, hadden EHS-kinderen van thuis-gebaseerde programma's zowel op 2- als 3-jarige leeftijd betere cognitieve en taalvaardigheden (ES = .09 ; ES = .12). Ook de betrokkenheid van het kind met de ouders in de situatie van spel was op 2- en 3-jarige leeftijd beter (ES = .11 ; ES = .16). Verder konden de 2- en 3-jarige kinderen beter hun aandacht vasthouden (ES = .11 ; ES = .09) en vertoonden ze minder agressief gedrag (ES = -.10 ; ES = -.04).	In vergelijking met de controlegroep, toonden EHS-ouders van thuis-gebaseerde programma's bij hun kind van 2- of 3-jarige meer ondersteuning (ES = .21 ; ES = .17). Ook gaven zij meer ondersteuning bij leren en alfabetisering (ES = .13 ; ES = .09). Verder toonden ouders hun kind meer emotionele responsiviteit (ES = .13). Ook hadden ouders meer kennis over de ontwikkeling van hun kind (ES = .17). Verder was er bij ouders minder stress (ES = -.17).	-	0.86
19. Robinson, Klute, Faldowski, Pan,	Secundaire analyse	Het onderzoeken van de timing en combinatie van	-	EHS-kinderen in gecombineerde programma's met	EHS-gezinnen in gecombineerde programma's met	Het zo vroeg mogelijk participeren binnen een EHS programma draagt	0.79

Staerkel, Summers & Wall (2009)		services die zijn geïmplementeerd in het Early Head Start Research and Evaluation Project (EHSREP).		intensieve huisbezoeken toonden meer betrokkenheid naar hun ouders tijdens spel. Verder vertoonden kinderen in thuis-gebaseerde programma's minder agressief gedrag en meer vastgehouden aandacht tijdens spel. Ook hadden de kinderen in thuis-gebaseerde programma's betere taal- en cognitieve uitkomsten.	intensieve huisbezoeken hadden positievere opvoedingsresultaten en toonden meer steun naar hun kind tijdens spel. Huisbezoeken hebben ook bijgedragen aan positieve ouder-kind relaties.	bij aan betere resultaten. Ook het volledig afronden van het programma is van belang voor succesvolle uitkomsten.	
20. Roggman, Cook, Innocentie, Normann, Boyce, Christiansen & Peterson (2016)	Secundaire analyse	Kwaliteitsbeoordeling en van huisbezoeken en gezinsbetrokkenheid onderzoeken in relatie tot bestaande data over huisbezoeken tijdens EHS en over opvoedings- en kinduitkomsten aan het eind van het programma.	-	Hogere kwaliteit van huisbezoeken waren geassocieerd met betere kindresultaten, zoals een betere taalontwikkeling.	Hogere kwaliteit van huisbezoek was geassocieerd met sterkere opvoedingsuitkomsten vanuit de ouders, zoals meer ondersteunend gedrag vanuit de ouders in de vorm van interacties tussen ouder en kind.	Professionals die getraind vanuit een relatie-gebaseerde benadering, hadden meer een ouder-kind focus.	0.86
21. Vallotton, Harewood, Ayoub, Pan, Mastergeorge, Brophy-Herb (2012)	Secundaire analyse	Mechanismen waarmee EHS de taalvaardigheid van jongens en meisjes kan ondersteunen, onderzoeken.	-	EHS stimuleert de taalontwikkeling bij kinderen.	EHS kan het stress bij ouders verminderen, wat ervoor zorgt dat ouders meer intentioneel onderwijzen aan hun kinderen op het gebied van taal.	-	0.75